

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 339.138.338

В. М. ЯЧМЕНЬОВА, О. В. СИВОЛАП
Національна академія природоохоронного та курортного будівництва

ТЕМПОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ТА ПОКАЗНИКИ ЇХ ПРИВАБЛИВОСТІ

Визначено рівень привабливості території регіону, на підставі сукупності його характеристик. Визначено критерії оцінки привабливості та формалізовано показники оцінки рівня привабливості території регіону з точки зору його соціально-економічного розвитку. Визначено темпові характеристики розвитку регіону, якими виступають обмеження такі, як фінансові, юридичні, соціальні, організаційні та екологічні.

Defined the level of attractiveness of a regional territory on the base of its characteristics. Specified the criteria for an evaluation of the attractiveness and formalized the measures of the evaluation of the level of the attractiveness of the regional territory through its social and economic development. Defined trend that are such limitations as financial, judicial, social, organizational, and ecological.

Актуальність. Перевага при фінансуванні або інвестуванні тих чи інших регіонів надається на підставі їх привабливості та можливості отримання не тільки додаткового доходу, а ще посилити свої ринкові позиції й вплив на економіку держави. Якщо у деяких дослідженнях темпові характеристики описують зовнішнє середовище та визначають рівень існуючих обмежень, які встановлено на законодавчому рівні або за законами конкурентного ринку, то у випадку дослідження розвитку регіонів вони виступають обмеженням або бар'єром будь-якої діяльності суб'єктів регіонального ринку при визначенні їх привабливості.

Аналіз останніх досліджень. У різних країнах пріоритетними є дослідження багатьох напрямків регіональної економіки. Найбільш сильними вважаються наукові школи, які виникли у Німеччині (А. Вебер, А. Предьоль, А. Льюїс), Швеції (Т. Палландер, Г. Мюрдаль), Великобританії (Д. Сміт, Х. Ричардсон, С. Деннісон, Е. Робінсон), США (Дж. Фрідман, Р. Уолкер) та Франції (Ф. Перру, Ж.-Р. Будвіль, П. Пот'є). Вагомими, у галузі регіональної економіки, що спрямовані на соціально-економічний розвиток території, вважаються дослідження сучасних науковців таких, як: Л.Г. Мельник [1], Б.В. Бур кінський [2], І.В. Бутирська [3], М.П. Бутко [4], А.Г. Гранберг [5], З.В. Герасимчук [6], О.В. Єфремов [7], тощо.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення рівня привабливості території, на підставі сукупності її характеристик. Визначити критерії оцінки привабливості та формалізувати показники оцінки рівня привабливості території регіону з точки зору його соціально-економічного розвитку. Визначити темпові характеристики розвитку регіону, якими виступають обмеження такі, як фінансові, юридичні, соціальні, організаційні та екологічні.

Виклад основного матеріалу. Привабливість кожного регіону складається з сукупності привабливих характеристик різної спрямованості. Так, нами визначено, що загальна привабливість регіонів складається з:

- привабливості стратегічної зони господарювання, яка характеризує наявність та якість сировинної бази;
- привабливості бізнесу суб'єктів регіонального ринку, наскільки він є впливовим, перспективи його розвитку;
- привабливості ресурсів, характеризує на скільки бізнес суб'єктів регіонального ринку забезпечено технологічними, технічними, кадровими ресурсами тощо;
- масштабу діяльності, наскільки ймовірним є вихід на світовий ринок, яка доля внутрішнього ринку контролюється цим бізнесом;
- апіорної привабливості території, характеризує доступність бізнесу та канали збуту.

Показниками привабливості є коефіцієнти привабливості ($k_{сзз}$, k_b , k_p , k_m , k_{an-m}), що визначаються за такими критеріями (табл. 1).

Кожен з коефіцієнтів привабливості має свої обмеження, які властиві території, тому всі коефіцієнти привабливості за будь-якою ознакою буде зменшено на середнє значення обмеження за юридичними, фінансовими, економічними, соціальними та організаційними критеріями. Рівень обмежень буде визначено на підставі експертної оцінки за допомогою анкетного опитування, як у попередньому дослідженні.

Традиційно склалося, що підприємства як суб'єкти регіонального ринку розташовуються на окремій території, де існує розвинена ресурсна база, крім того звертають увагу на умови використання цієї бази, тобто безпечність для установ, користувачів та регіону в цілому. Використання будь-якого ресурсу не повинно порушувати природного та екологічного балансу. Його надмірне використання може призвести до зникнення ресурсу, тоді зона господарювання перестане бути стратегічною. Щоб уникнути цього необхідно впроваджувати обмеження, що до використання ресурсів, які мають юридичне, фінансове, економічне, соціальне та організаційне підґрунтя. Саме ці заходи дозволяють саме ефективно використовувати ресурси та зберігати їх власності до самовідтворення.

Показники та критерії привабливості

Коефіцієнт	Критерій привабливості
Коефіцієнт привабливості стратегічної зони господарювання, k_{c32}	Визначається за двома критеріями: – обсягом ринку збуту послуг та його віддаленістю від користувача; – обсягом ресурсної бази та її віддаленості від установи. Коефіцієнт менше 1, якщо ресурсна база знаходиться поруч з установою, а ринок збуту необмежений
Коефіцієнт привабливості бізнесу, k_b	Визначається за двома критеріями: – ринковим позиціонуванням (конкурентними перевагами); – життєвим циклом бізнесу
Коефіцієнт привабливості ресурсів, k_p	Визначається за двома критеріями: – забезпеченістю внутрішніми ресурсами (матеріальними та нематеріальними); – технологічною розвиненістю (енерго- та ресурсозбереження, екологічність)
Коефіцієнт привабливості масштабу діяльності, k_m	Визначається за чотирма критеріями: – тільки для потреб регіонального ринку; – національний ринок; – приймає іноземних користувачів; – працює на замкненому ринку (взуськоспеціалізовані медичні заклади)
Коефіцієнт апріорної привабливості території, $k_{an.m}$	Характеризується привабливістю регіону, де розташована установа: – наявністю шляхів сполучення, доступність послуг; – площа території, можливість до розвитку; – населення території, забезпеченість робочою силою; – державна підтримка; – кількість приїхавши у регіон; – кількість осіб, що відпочили

Враховуючи сказане будь-який коефіцієнт привабливості розраховується як одиниця зменшена на середнє значення обмежень:

$$\hat{E} \hat{n} \hat{c} \hat{a} = 1 - \sum_{i=1}^n \hat{I} i, \quad (1)$$

де $\sum_{i=1}^n O_i$ – середнє сумарне значення обмежень;

n – кількість обмежень щодо використання ресурсів регіону.

Дослідження доводять, що рівень привабливості стратегічних зон господарювання та рівень обмежень підтверджують не тільки привабливість регіону, а й у деякій мірі пояснюють природу обмежень. Дослідження доводить, що найбільш привабливими є території, де у достатній кількості існує ресурсів, менш привабливими є території, де ресурси існують у обмеженій кількості, або мають велику тривалість у відтворенні. Необхідно звернути увагу на ті ресурси, які на сьогодні визначені як потенціал регіону, але їх доступність та способи використання обмежені, або за їх відсутністю, або їх використання має велику небезпеку. Не менш важливим для стратегічних зон господарювання є розвиненість інфраструктури та збалансованість інтересів органів самоврядування та бізнесу (торгівля, транспорт, комунальні послуги, послуги зв'язку, послуги банків тощо). Найбільш вразливими з точки зору привабливості стратегічної зони господарювання (СЗГ) виступають Джанкойський, Красногвардійський, Ленінський, Первомайський, Сакський, Советський райони, а також міста Сімферополь, Армянськ.

Враховуючи те, що пріоритетним напрямом розвитку АР Крим є санаторно-курортний бізнес, то з точки зору привабливості та розвитку його необхідно зазначити таке:

- діяльність санаторно-курортних установ мають сезонний характер, та залежать від сезонних коливань;
- кожна з установ санаторно-курортного комплексу має свою спеціалізацію, за рахунок чого має індивідуальну перевагу;
- більшість установ санаторно-курортного комплексу орієнтовані на загальні ресурси АР Крим;
- обмеження, що впливають на діяльність санаторно-курортних установ та рівень привабливості їх бізнесу (спеціалізації) залежать від рівня державної (регіональної) підтримки;
- розвиток території будь-якого регіону залежить від його бюджетування та самофінансування.

Рівень привабливості бізнесу розраховується за формулою (2):

$$k_{i \delta . \hat{a} u \hat{c} i \hat{a} n \hat{o}} = 1 - \sum_{i=1}^n O_i, \quad (2)$$

де $\sum_{i=1}^n O_i$ – середнє сумарне значення обмежень щодо бізнесу у регіоні;

n – перелік обмежень бізнесу за його спеціалізацією.

Рівень привабливості ресурсів розраховується за формулою (3):

$$k_{r, \text{ресурсів}} = 1 - \sum_{i=1}^n O_i \quad (3)$$

де $\sum_{i=1}^n O_i$ – середнє сумарне значення обмежень щодо використання ресурсів у регіоні;

n – перелік обмежень щодо використання ресурсів.

Рівень привабливості ресурсів $k_{np, \text{ресурсів}}$ регіонів, підтверджують наше твердження щодо ресурсозалежності територій та рівня їх привабливості. Привабливість ресурсів характеризує рівень забезпеченості бізнесу технологічними, технічними, кадровими ресурсами, наскільки вони є наукоємними та капіталоємними тощо.

Доведено, що ресурсний потенціал регіонів АР Крим відносно санаторно-курортної діяльності достатньо високий і його раціональне використання може забезпечити високий рівень загальної конкурентоспроможності бізнесу. На території є всі підстави для накопичення, відтворення та оновлення Курортних ресурсів, що суттєво підвищує привабливість. Розглядаючи привабливість регіонів за їх масштабами визначено чотири критерії, які характеризують масштаби орієнтованого ринку:

- тільки для потреб регіонального ринку;
- національний ринок (внутрішній);
- приймає іноземних туристів;
- має розвинений ринок іноземних користувачів;
- працює на замкненому ринку.

Кожен з цих критеріїв має свої обмеження і дозволяє визначити привабливість території, а точніше, яким резервом привабливості володіє установа з точки зору розширення сегментів ринку. Рівень привабливості за масштабністю діяльності розраховується аналогічно попереднім показникам (4):

$$k_{r, \text{масштаб}} = 1 - \sum_{i=1}^n O_i, \quad (4)$$

де $\sum_{i=1}^n O_i$ – середнє сумарне значення обмежень щодо виходу на інші рівні ринків та їх розширення;

n – перелік обмежень щодо входження до ринку будь-якого рівня.

За рівнем привабливості за масштабністю $k_{np, \text{масштаб}}$ по регіонах, є такі міста як: Ялта, Феодосія, Євпаторія, Сімферополь, Алушта не обмежені у зростанні, ресурсозалежні установи навпаки мають обмеженість набагато вищу від привабливості.

Апріорна привабливість території характеризується привабливістю регіону, де розташована установа. Критеріями привабливості виступають: наявність шляхів сполучення (залізниця, морський порт, аеропорт, автомагістралі, трубопровід), які забезпечують доступність послуг, площа території дозволяє просторове розширення; кількість населення території достатнє для забезпеченості робочою силою; державна підтримка, кількість приїхавши у регіон, кількість, що відпочили. Рівень апріорної привабливості розраховується аналогічно попереднім показникам (5):

$$k_{r, \text{апріор}} = 1 - \sum_{i=1}^n O_i, \quad (5)$$

де $\sum_{i=1}^n O_i$ – середнє сумарне значення обмежень щодо апріорної привабливості території;

n – перелік обмежень щодо апріорної привабливості.

Рівень апріорної привабливості території $k_{np, \text{апріор}}$ за регіонами, відрізняється від привабливості стратегічної зони господарювання тим, що характеризує доступність надання послуг користувачу.

Загальна привабливість видів регіонів Криму формується як сума показників привабливості за визначеними ними критеріями і надалі отримані результати привабливості регіонів у розрахунках простої моделі зросту території.

$$k_{\text{загальна}} = \sum_{i=1}^n k_i, \quad (6)$$

Середнє значення привабливості регіонів та рівень можливого ризику, який є сукупністю обмежень зовнішнього середовища. Майже без ризиковими є такі регіони як Чорноморський, Сакський та міста Сімферополь, Євпаторія, Феодосія, більш ризиковими є Кіровський район, Красногвардійський, Бахчисарайський, Красноперекопський, Нижньогірський, а також місто Красноперекопськ, Судак. Таким чином, інвестори стоять перед вибором якому регіону надати перевагу, тому що є менш ризикованим та менш впливовим, чи тому який є більш впливовим. Скоріш за все, перевагу буде надано тим суб'єктам регіонального ринку, діяльність яких матиме максимальну доходність при максимальній привабливості, та відображає його впливовість на всіх рівнях.

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**:

- 1) аналітична формалізація обмежень зовнішнього середовища за умов кризової ситуації в державі та відсутності статистичних даних щодо динаміки змін самого зовнішнього середовища не представляється можливим;
- 2) найбільш достовірним та об'єктивним методом оцінки рівня обмежень та привабливості регіонів є метод експертної оцінки;
- 3) обмеження зовнішнього середовища є протилежністю привабливості території, вони як зворотні боки однієї медалі, не суперечать, а доповнюють одна одну;
- 4) досягнення рівноваги між обмеженнями та привабливістю регіонів можливо за наявності сприятливих умов та мети яку переслідують суб'єкти регіонального ринку;
- 5) визначено необхідність державної підтримки привабливості соціальних та частини інфраструктурних об'єктів (зв'язок, дорожньо-транспортне та комунальне господарства), за рахунок зниження обмежень зовнішнього середовища в межах національних програм розвитку регіонів;
- 6) виявлено, що привабливість регіонів залежить від того на скільки суб'єкти регіонального ринку є ресурсозалежними, на підставі цього встановлено такі групи регіонів: ресурсозалежні (мають розвинений промисловий потенціал, але для забезпечення діяльності необхідно додатково ввозити ресурси), інфраструктурні (транзитні, не промислові), та регіони, які за своєю суттю є ресурсною базою (наприклад АР Крим – для туристичного бізнесу).

Література

1. Социально-экономический потенциал устойчивого развития : учебник / [под ред. Л. Г. Мельника (Украина) и Л. Хенса (Бельгия)]. – Сумы : ИТД “Университетская книга”, 2007. – 1120 с.
2. Буркинский Б. В. Экологизация политики регионального развития : монография / Б. В. Буркинский, Н. Г. Ковалева. – Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, – 2002. – 328 с.
3. Бутирська І. В. Інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку : проблеми та шляхи вирішення : монографія / І. В. Бутирська. – Чернівці : Книги-XXI, 2006. – 238 с.
4. Бутко М. Н. Реформи і регіон / М. Н. Бутко // Регіональна економіка. – 1998. – № 3. – С. 127-131.
5. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики : [учебник] / А. Г. Гранберг. – М : ГУ ВШЭ, 2000. – 495 с.
6. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку : методологія формування, механізми реалізації / З. В. Герасимчук. – Луцьк : Надтир'я, 2001. – 528 с.
7. Ефремов А. В. Оценка рекреационного потенциала территории / А. В. Ефремов // Экономика и управление. – 2008. – № 1. – С. 21-25.

УДК 620.91:339.13

К. В. УЩАПОВСКИЙ, Ю. Д. КОСТИН
Харьковский национальный университет радиоэлектроники

КОНКУРЕНТНЫЙ РЫНОК ЭЛЕКТРОЭНЕРГИИ – НОВАЯ МОДЕЛЬ*

У статті проаналізовані переваги і недоліки моделі “Єдиного покупця” електричної енергії й розглянуті методичні підходи формування нової моделі повномасштабного конкурентного ринку двосторонніх договорів з балансуєм механізмом.

The article analyses the advantages and disadvantages of the model “Single Customer”. It proposes to reform the wholesale electricity market that will result in development of a fully competitive market which includes bilateral agreements with market balancing mechanism.

Постановка проблеми. В Україні вот уже 14 лет функционирует оптовый рынок электрической энергии (ОРЭ), который является упорядоченной системой операций купли-продажи данного товара. От эффективности его функционирования зависит эффективность деятельности всех потребителей электроэнергии, развитие и конкурентоспособность отраслей промышленности, благополучие и качество жизни населения. Поэтому проблема реформирования и развития ОРЭ, переход к новой, более эффективной модели является на сегодня актуальной и вызывает дискуссии в среде ученых и практиков.